

MAARİF MİLLET MEKTEPLERİ İSTATİSTİĞİNE GÖRE MALATYA MİLLET MEKTEPLERİ

*Salhadin GÖK**

*Özlem KILINÇÇEKER***

Öz

Harf İnkılâbı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan sonra gerçekleşen en önemli inkılâplardan birisidir. 1 Kasım 1928'de yeni Türk alfabesinin kabul edilmesinden sonra, Arap harflerine dayanan alfabe kullanımdan kaldırılmış, Latin esasına dayanan yeni alfabe kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreçte alfabeyi öğretmek için 1 Ocak 1929'da "Millet Mektepleri" açılmış ve toplumun her kesiminde okuma-yazma öğretimi uygulamasına geçilmiştir. Millet Mektepleri halkın yeni harfleri öğrenmesinin yanında günlük hayatı ve vatandaşlık kurallarını öğrenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu kapsamda tüm yurttaki açılan dershaneleriyle Millet Mekteplerinin Türkiye eğitim tarihine önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Bu çalışmada, 1928-1936 yılları arasında Türkiye'de bütün illerde, ilçelerde ve köylerde kurulan Millet Mektepleri hakkında genel ve temel bilgiler ele alınırken, aynı zamanda çalışmanın esas konusu olan Malatya'da kurulan Millet Mektepleri hakkında istatistikî bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Malatya, harf inkılâbı, millet mektepleri, Atatürk, İsmet İnönü*

* Dr. Öğr. Üyesi Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, sgok@adiyaman.edu.tr

** Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, ozkilinceker@adiyaman.edu.tr

MALATYA NATIONAL SCHOOLS ACCORDING TO STATISTICS OF MINISTRY OF EDUCATION FOR NATIONAL SCHOOLS

Abstract

Alphabet Revolution that took place after the State of the Republic of Turkey is one of the most important revolutions. On November 1, 1928, after the adoption of the new Turkish alphabet, the alphabet based on Arabic letters was abolished and the new Latin based alphabet started to be used. At this time, National Schools was opened on January 1, 1929, to teach the alphabet and literacy education was applied in every part of the society. National Schools played an important role in learning the rules of daily life and citizenship as well as learning new letters. For these reasons, it understood that National Schools which had classroom in the whole country, has provided significant contributions to the education history of Turkey. In this study, general and basic information about the National Schools that established in all provinces, districts, and villages of Turkey between the years of 1928-1936 were presented whereas especially statistical information about the National Scholl established in Malatya were given.

Keywords: *Malatya, alphabet revolution, national schools, Atatürk, İsmet İnönü.*

Giriş

Malatya, Osmanlı döneminden itibaren önemli ilmî ve edebî şahsiyetlerin yetiştiği, eğitim ve öğretim seviyesi çevre illere göre yüksek şehirlerden biri olmuştur. Fakat Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan savaşlar tüm ülkede olduğu gibi Malatya'daki eğitim faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilemiştir (Karagöz, 2008: 306). Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923-1938 yılları arasında eğitim ve kültür alanında önemli bir takım adımlar atılmışsa da Türkiye'nin o günkü genel yapısına paralel olarak Malatya'da da eğitim ve kültür alanında fazla gelişme olmamıştır. Öyle ki, cumhuriyet döneminde Malatya'nın 1923-1938 seneleri arasında en büyük eğitim sorunu okur-yazar oranının düşük olmasıdır. Bundan dolayı yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bir taraftan okul çağına gelmiş (7 yaş ve üzeri) halk için okullaşma faaliyetlerini

sürdürürken, diğer taraftan da okuma-yazma bilmeyenler için kurslar açmıştır (Karagöz, 2008: 307; Halit, 1933: 290)¹.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'nın henüz bittiği 27 Ekim 1922 tarihinde, öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada; "Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak ve devam ettireceksiniz ve mutlaka başarılı olacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım, sizi takip edeceğiz ve sizin karşılaşacağınız engelleri kıracağız. Silahıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele zamanında olan milletimizin birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur." diyerek artık eğitim savaşının başladığını, harp meydanında kazanılan zaferin, eğitim alanında elde edilecek başarılarla taçlandırılması gerektiğini vurgulayarak ikinci bir Milli Mücadelenin başladığını işaret etmiştir (Atatürkçülük Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, 1998: 303).

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılı Türkiye'sinde nüfus sadece 11-12 milyondur. Bu nüfusun çok az bir kısmı okuma yazma bilmektedir. Ülkede ilkokul, ortaokul, lise, meslek okulu, yüksekokul ve fakülte olmak üzere toplamda 5.062 eğitim öğretim kurumu bulunmaktadır. Ancak bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı çok değildir. Bu durum için: "Uzun asırların uyuşturucu idare ve terbiyesinin bir heyet-i ictimaiyeyi bir günde, bir senede azad edebileceğini tasavvur ve kabul etmek doğru değildir" diyen Atatürk, eğitimle ilgili işlere öncelik vererek yurdun her yerinde olduğu gibi Malatya'da da eğitim seferberliği başlatmıştır (Uçak, 2014: 35-36). Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke genelinde

¹ Tüm iyi niyetli çabalara rağmen 1927 nüfus tahriri ülkenin içerisinde bulunduğu olumsuz manzarayı ortaya koymaktadır. Örnek olarak okuma yazma bilenlerin oranı Van'da 1.9, Erzurum'da 5.04, Ankara'da 12.92, İzmir'de 21.22, İstanbul'da 45.48, İçel' de 1.01, Trabzon'da 7.62. Genel olarak tüm ülkede okuma yazma bilenler % 8,16 bilmeyenlerde % 91,84 oranındadır.

eğitim öğretim adına pek çok değişiklik yapılmıştır (Halit, 1933:290)². 1923-1927 yılları arasını kapsayan süreçte Malatya’da da 72 ilkokul, 103 Öğretmen, 5022 öğrenci bulunmaktadır. Bu rakamlara göre Malatya’daki okullaşma oranı % 7’dir. Aynı zaman içerisinde Malatya’da bulunan bir ortaokulda 6 öğretmen 112 öğrenci eğitim-öğretim faaliyeti yapmaktadır (Karagöz, 2008: 307-308). Orta Mektebin Malatya’da okullaşma oranı ise % 2’dir (Malatya İl Yıllığı, 1989: 97).

2 Mart 1926 günü Maarif Teşkilatı Kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığı eğitim politikasını belirlemiştir. Ancak tüm yurttaki bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Öğretmen azlığı, bina ve ödenek konusunda yaşanan sorunlar aşılmaya çalışılırken 1927 yılının Haziran ayında Atatürk, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan alfabe değişikliği ile ilgili hazırlık yapmasını istemiştir (Uçak, 2014: 36).

1.1. HARF İNKILÂBININ KABULÜ ve MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILMASI

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’nin eğitim seviyesi başka ülkelerle kıyaslandığında pek de iç açıcı değildir. Dönemin Kütahya milletvekili Naşid Uluğ’un ifadesi ile ülkede bu iptidai yapının değişmesi gerekmektedir. Bunun

² 1923’te yapılan en önemli değişikliklerden biri 4 senelik eğitim öğretim yapan idadinin kaldırılıp yerine ortaokul (Orta mektep) açılmasıdır. Böylece; ilkokul, ortaokul, lise ve yüksekokul olarak teşkilatlı eğitim süreci yapılandırılmıştır. Atılan bu adımlara bağlı olarak 1923’ten itibaren tüm yurttaki ilköğretim öğrencilerinin sayısı gittikçe artmıştır.

Osman Halit ülkenin içinde bulunduğu bu durumu Ülkü dergisinde şöyle anlatmıştır; “Umumi olarak bütün memlekette okuma yazma bilenler % 8,16 bilmeyenlerde % 91,84 nisbetindedir. Bundan anlaşılıyor ki cumhuriyete laik, bilgili ve kültürlü vatandaşlar yetiştirmek için önümüzde aşılabilecek daha pek çok merhaleler vardır. 1927 nüfus tahriri bütün Türkiye’de okur yazarları 1.111 erkek, 496 kadın, olarak tespit etmektedir. Geriye kalan 12.517.992 vatandaş hiç okuma yazma bilmiyorlar. Bu yekûndan 1-7 yaşında bulunup da okuma yazması mevzuubahs olmayan 3.128.313 çocuk çıkarılırsa geriye 9.389.679 vatandaş ümmi olarak kalmaktadır. Bu miktar umumi nüfusumuzun dörtte üçüne yakındır. Milletimizin maarif sahasındaki seri tekemmülü ile bir taraftan millet mekteplerine devam eden 2 milyonluk vatandaş, diğer taraftan orduda askerlerin okutup yazdırılması gibi mesai nazarı dikkate alındığı takdirde bile elde en nikbin hesaplarla bugün 7 milyona yakın okuma yazma bilmeyen vatandaş kalmaktadır. Cumhuriyetle idare olunan ve başlıca şiarı halkçılık olan bir memleket için bu sonuçlar sevinilecek bir şey değildir”.

çin de “...Milletin içinde arab yazısı ile okuyanların sayısı değil köylerde, kasabalarda bile parmakla gösterilebilir bir raddede idi. Kemalist rejim, Türk harflerini millete vermekle, köye vermekle, derin bir karanlık içinde yaşayan Şarkta halk yığınları arasında ümmilikle ilk mücadeleyi açan kültür hareketi” olacaktır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1937: 247)³.

Türkiye bu tarihlerde esas itibariyle bir köy ve köylü memleketidir, köyleri ufak, dağınık ve geridir; Türkiye’de ulaşım ve haberleşme imkânları kısıtlıdır. Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu okuma yazma bilmediği gibi maarif teşkilatı da bütün halkı okutmak için yetersiz kalmaktadır (Kemal, 1933: 19). Bunun üzerine Gazi Mustafa Kemal 1 Kasım 1928’de, Millet Meclisi’ni açış konuşmasında: “Her şeyden evvel her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti bilgisizlikten emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asıl dilde kolay olan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir.” diyerek bu harflerin gerekliliğini vurgulamıştır. Müteakip konuşmalardan sonra da Arap harfleri yerine Latin esasından alınan harfler Türk harfleri olarak kabul edilmiştir. Latin harflerinin kabulünden sonra, okuma-yazmanın yaygınlaştırılması için yeni okulların açılması gündeme gelmiştir. Bu amaçla Mustafa Kemal Paşa 1928’de yaptığı bir konuşmada: “ Hepimize bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına önemli bir vazife düşüyor; bu vazife, milletimizin tümüyle okuyup yazmak için gösterdiği istek ve arzuya fiili olarak hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, özel ve toplum hayatımızda rastladığımız okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için candan arzu göstermeliyiz.” diyerek sadece okul çağındaki çocukların değil, okuma-yazama bilmeyen vatandaşların da gidebileceği kursların açılacağını işaretini vermiştir

³ Kütahya milletvekili Naşit Uluğ’un 1937 yılı Maarif Vekâleti bütçe görüşmelerindeki konuşmasından alınmıştır.

7-8 Temmuz 1919'da "Latin harufu kabul edilecek" diyen Atatürk'ün 1928 yılında yaptığı Harf inkılabı, sadece bir reform olarak değil, öğrenmeyi kolaylaştıran, halk eğitiminin yaygınlaşmasını sağlayan, özellikle dil ve tarih alanındaki radikal değişimlerle; "ümmet toplumundan millet toplumuna geçiş" yolunda Türkiye Cumhuriyeti'nin hep dev bir adımı olarak gösterilmiştir (Şentürk, 2012: 32).

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği 3 Kasım 1928 tarihinden sonra eğitim seferberliğinde önemli bir yeri olan Halk Dershanelerinin yerine "Millet Mektepleri" adında daha sistemli ve ülke geneline yayılmış okullar açılmıştır. 8 Kasım 1928'de Mustafa Kemal, Millet Mekteplerinin Başkanlığına seçilmiş ve tüm yurdun Başöğretmeni olmuştur. 11 Kasım 1928'de ilk Millet Mektepleri Talimatnamesi yayımlanmıştır. Ülkede okuma yazma bilmeyenler ve az bilenler için iki ayrı dershanenin açılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda 1 Ocak 1929'da açılan Millet Mektepleri (A) ve (B) dershaneleri şeklinde daha sistemli hale getirilmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra, 22 Eylül 1929 tarihinde, 1928 Talimatnamesi üzerinde bazı değişiklikler yapılmış ve birkaç madde eklenerek 1929 Talimatnamesi olarak yeniden yayınlanmıştır. Yeni talimatname ile görev yapan mekteplerdeki kurslar, halk dershaneleri ve gece kursları tamamen Millet Mekteplerine dönüştürülmüş, tüm yurtda okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Ayrıca 1929 Talimatnamesi ile birlikte Millet Mektepleri halka yeni yazıyı öğretmenin yanı sıra sosyal hayatta gerekli olan temel bilgileri vermekle de yükümlü hale gelmiştir. Millet Mektepleri bünyesinde hiç okuma yazma bilmeyenler için (A), önceden (eski alfabeyle) okuma yazma bilenler için (B) dershaneleri açılmıştır. Ayrıca ülke genelinde "Halk Okuma Odaları", "Köy Yatı Dershaneleri", öğretmeni ve okulu olmayan köyler için de, köylüye işinin olmadığı (zirai faaliyetlerine göre) yaz ve kış dönemlerinde yeni Türk alfabesini öğretecek, "Seyyar Talim Heyetleri" açılmıştır. 1928-1929 Millet Mektepleri Talimatnamesine göre kadın-erkek 16-

45 yaş arasında olan bütün Türk vatandaşlarına bu okullara devam etme ve dışarıdan sınava girerek de olsa sertifika alma şartı getirilmiştir. Dershaneyi başarıyla bitirenlere diploma verilirken, iyi derece ile bitirenlere Anayasa verilerek ödüllendirilmiştir.

Millet Mekteplerinde sadece okuma yazma dersleri verilmemiştir. Bunun yanında Hesap ve Ölçüler, Sağlık Bilgisi ile Yurt Bilgisi dersleri de verilerek kendine yetebilen, ülkesine faydalı iyi bir Türk vatandaşı yetiştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu mekteplerde vatandaşların günlük hayatında kullanabileceği temel bilgileri içeren dersler de verilmiştir. Yurdun her yerinde, Atatürk'ün Başöğretmenliğinde başlayan bu eğitim seferberliği kapsamında, bütün vatandaşların Millet Mekteplerine kaydolmaları istenmiştir. Kaydını yaptırmayı gitmeyenlere ya da hiç kaydolmayanlara, Millet Mektepleri Talimatnamesince para cezası uygulanmıştır. (BCA, 030-10-143-26-1; Çanak, 2015: 48-49; Bozkurt ve Bozkurt, 2009: 1; 28; Avcı, 2013: 55; Şentürk, 2012: 34; Şahin, 1992: 225)⁴.

1.2. MALATYA'DA HARF İNKILÂBININ ETKİLERİ VE MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILMASI

⁴ Millet Mektepleri Talimatnamesince Vilayet İdaresi Kanununun 63. maddesi uyarınca, belirlenen yaş grubundaki vatandaşlardan okuma yazma bilmeyenlere, herhangi sağlık ve iş engeli olmadığı halde kurslara katılmayanlara bazı mesleklere ve kurullara seçilme yasağı getirilirken, idare heyetlerinin belirleyeceği miktarda para cezası ödemeleri kuralı da konulmuştur. Vilayet İdaresi Kanunu'nun 68. Maddesi uyarınca, beş liradan altmış liraya kadar çıkan para cezası konulmuş, bu ceza Yeni Türk Ceza Kanununun 19. ve 6. Maddesi uyarınca da tahsil edilmiştir. Bu konuda Mersin Maarif Müdürü Ali Bey Yeni Mersin Gazetesi'ndeki bir yazısında okullara devam etmeyenler için: "Millet Mektebi olan bir yerde oturup da mektebe gitmeyenlerin görecekleri zararlar şunlardır: Bu gibi kimseler, 1931 senesinden sonra köy veyahut mahalle ihtiyar meclislerine aza olamayacaklardır. Şirketlere, fabrikalara, çiftliklere ve müteahhitlere amele ve rençper yazılamayacaklardır. Devlet ve millet işlerinde aylıkla gündelikle çalışamayacaklardır. Devlet emrine itaat etmemiş göz ile bakılarak bu sene kendilerinden 5 Liradan 25 Liraya kadar para cezası alınacaktır" denmektedir.

1927 yılında Türkiye’de TBMM seçimleri yapılmıştır. Bu seçimde, CHF Malatya teşkilatının isteği üzerine Başvekil İsmet Paşa, Malatya’dan milletvekili olarak seçilmiştir. İnönü milletvekilliği süresince yapılacak olan inkılâpların ülke için ne kadar gerekli olduğuna dair fikrini söylemekten geri durmamıştır. Bu durum o dönemde gerçekleştirilmek istenen Harf inkılabı içinde geçerlidir. Öyle ki İsmet Paşa ilk başlarda Latin harflerinin kabulü konusuna soğuk bakmışsa da, daha sonrasında yeni alfabenin ulusun ilerlemesinde gerekli olduğuna inanmış ve komisyon çalışmalarına katıldığı gibi halkı bilgilendirme konusunda da çok önemli çalışmalar yapmıştır (İnönü, 1987: 221-222; Uçak, 2014: 25,37). Bu kapsamda 5 Ağustos 1928 günü Ankara’da toplanan Öğretmenler Birliğinin Dördüncü Kongresine katılan Başvekil İsmet İnönü, milletvekili olduğu memleketi “Malatya’ya muallim (öğretmen) olarak gidiyorum.” diyerek okuma yazma seferberliğine bizzat destek vermiştir (Eroğlu, 1982: 312).

Başvekil İsmet Paşa, Türk alfabesinin (Tongul, 2004: 120)⁵ uygulama hazırlıklarından sonra 11 Eylül 1928 günü seçim bölgesi olan Malatya’ya, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili Doktor Refik Saydam ile birlikte gitmiştir. Gitme amacını da Ankara İstasyonu’nda kendisini uğurlamaya gelen Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşir Fevzi Paşa’ya aynı sözlerle şöyle ifade etmiştir: “Paşam, yeni harf seferberliği; Malatya’ya öğretmen olarak gidiyorum.” Fevzi Paşa da: “Bunda da başarılı olacağız.” cevabını vermiştir (Kılıç, 2011: 109).

Başvekil İsmet Paşa, 13 Eylül 1928 Çarşamba günü Malatya’da kendisini büyük bir coşku ile karşılayan halka, yeni Türk harfleriyle ilgili şu önemli konuşmayı yapmıştır:

“...Hasbihal ile de bir daha anlıyoruz ki milli cemiyet hayatı basit olmaktan çıkmıştır. Bugünün milletleri gerek beynelmilel

⁵Başvekil İsmet Paşa "Latin Alfabesi Komisyonu"nunda, 17 ve 19 Temmuz 1928 tarihli toplantılarda, yeni alfabaya "Türk Alfabesi" adını vermiştir.

münasebetlerinde, gerek iktisadi ve içtimai hayatlarında müsabaka ve mücadele edebilmek için yüksek kabiliyetlerle mücehhez olmak mecburiyetindedirler. Asır ve istikbal Türk cemiyetinden yaşamakta, çalışmakta, bilmekte ve yapmakta çok evsaf, çok kudret istiyor. İsterseniz bu çok evsaf, çok kudret ile söylemeye çalıştığım mefhumu milliyetde ifade edelim. Asrın ve istikbalin Türk milletinden talebine kulaklarımızı tıkamak elimizden gelmiyor. Bunu da tabii görmelidir. Çünkü biz geçmiş devirlerin tam kâmil bir inkıraz ile nihayet bulunduğuna şahit olan nesiliz. İlmin ve medeniyetin talep ettiği evsafıta kuvvetli bir cemiyet vücuda getirmek için bizim ne kadar radikal ıslahat olduğumuzun hikmetini söylemiş oluyorum.

Fakat efendiler apaçık bilmeliyiz ki, bir insan cemiyetinde hayatın alameti, insanca yaşayışta ilk alamet konuşmak olduğu gibi, evvela okuyup yazmaktır. Rica ederim; bilhassa tebarüz ettirmek isterim ki okuyup yazmağa maarifin, medeniyetin bir alameti addetmiyorum. Maarif ve medeniyeti almaya müsait bir insan cemiyetinin ilk hayat nişanesi olarak okuyup yazmayı gösteriyorum.

Okuyup yazması olmayan cemiyetlerin cehaleti hangi mebdedir? Şurada tasrih edemem. Fakat neresinde olsa bu cehalet bir milletin hayat ve inkişafının bu asırda başlıca manii ve bağıdır. Millet bu gün bu derde Büyük Gazi'nin eliyle temas etmiş oluyor. Büyük Türk milleti büyük ve muzaffer evladı Gazi'nin delaletiyle okuyup yazmak bilmeyen milletler sırasında çıkmak için Latin esasından alınmış yeni Türk harflerini kabul etmek kararını veriyor. İstikbalde bugünkü nesle gurur verecek muhterem bir

teşebbüse girmiş bulunuyoruz. Teşebbüs, Türk milleti içinde bilaistisna herkese okuyup yazmayı öğretmek teşebbüsüdür.

Bu kadar hayırlı ve kudretli bir tedbirin niçin bugüne kadar geri bırakıldığını istikbal münakkitlerine anlatmak kolay olmayacaktır. Fakat ben insanlara diyeceğim ki, insanlar görenekten ayrılıp hayırlı ve kat'i bir karar verebilmek için Türk Devletinin başına Büyük Gazi gibi türlü tecrübeler ve badireler içinde milletin hayatiyet ve kudretinin özü gibi yetişmiş ve devlet reisi olduğu halde köy köy dolaşıp alfabe hocalığı edecek kadar çalışkan, azimkâr ve fedakâr bir reis gelmek lazımdı. İstanbul'da Ankara'da ve her yerde milletin okuyup yazma bilmemek seviyesinden kurtulmak için gösterdiği tehalükü görmüyor muyuz? İhtiyar kadınlarımız ve analarımız kendilerine şimdije kadar zindan kesilen kâğıt çizgilerinin söz söyleyen nurlu işaretler haline geldiğini görünce sevinçlerinden şaşırıyorlar, altmış senelik ömürlerinde esrarlı bir tılsım gibi gözlerimizi korkutan okuyup yazmanın yeni harflerle iki hafta içinde yüzlerine gülen sevimli bir peri olduğunu anlamak, hakikaten sevindirecek bir hadisedir.

Cehalete karşı mücadele ve Türk milletini okuyup yazma bilmemek seviyesinden çıkarıp yükseltmek kararı bugün artık emri vaki olan bir programdır. Bu program hükümet programının başında, bu memleketin münevverlerinin ve vatanperverlerinin ideallerinin başındadır. Kuvvetli bir cemiyet her şeyden evvel efradının kâmilan okuyup yazma bilmiş olmasıyla ilk canlı alameti gösterebilir.

Türk milletinin kendi diline ve konuşmasına asla uymayan eski harflerle seneler ve seneler süren emeklerle okumayı ve yazmayı

öğrenmeye hevesi bize anlatmıyor mu; ki kendi öz dilinin kolay ve basit harfleriyle çalıştığı zaman birkaç sene içinde bir tek evladı okuyup yazma bilmez kalmayacaktır.

Bugün memleket baştanbaşa bir derslane halindedir. Bu dershanenin başmuallimi bu milletin başlıca lâzimesi olan büyük evladı Gazi'dir. Türk milleti bu dershaneden muvaffak çıkıncaya kadar çalışacak ve az zamanda tam muvaffakiyetle çıkacaktır. İstikbale bakarken hiç bu anda olduğu itimatlı ferah bulunmadım.

Gelecek nesiller babalarının bütün azim ve muvaffakiyetlerinin sırrını onların sadık ve samimi cumhuriyetçi olmalarında ve bhusus Cumhuriyetin müessisi bulunan, Cumhuriyetin bu memleketin her evladında aziz bir mefkûre olarak yerleşmesi için bütün hayatını vakfetmiş olan Büyük Reiscumhuru itimat ve muhabbetle takip etmesinde arasinlar."

Malatya halkına Latin harflerinin kabulünün önemini anlatan konuşmalar yapan Başvekil İsmet Paşa, Malatya'dan ayrılmıştır. 16 Eylül 1928 tarihinde, Samsun'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile buluşmuş ve alfabe seferberliğine onunla birlikte devam etmiştir (Kılıç, 2011: 110-111; Şimşir, 2006: 23; Uçak, 2014: 25-37). Nadir Nadi'nin, "İsmet İnönü'nün demiryolu siyaseti köylüyü düşünüyordu. Harf inkılâbımız, her şeyden önce köylü için yapıldı." sözleri İsmet Paşa'nın bu konuya ne kadar ilgi ve alaka gösterdiğini ispatlamıştır (Nadi, 1938).

Başvekil İsmet Paşa'nın ardından Atatürk, tehlikeli bir yolculuk sonrası 13 Şubat 1931 Cuma günü saat 17:30'da Malatya'ya gelmiştir (Aydın, 30-31 Çanak, 2016: 165)⁶. CHF Malatya il yönetim kurulunun oluşturduğu "Tanzimat Heyeti (Uçak,

⁶ Yeni açılan demiryolu hattının ilk kazası olarak değerlendirilebilecek olan Beyaz Trende yaşanan kazayı A. Afet İnan, Hatıralar ve Belgeler kitabında şu sözlerle anlatır. "....Adeta

2014: 24)⁷” olarak bilinen heyete Ağustos 1926’da söz vermesinin üzerinden yaklaşık yedi yıl sonra geldiği Malatya’da halk tarafından büyük sevinçle karşılanmıştır. Atatürk’ün yanında bulunan heyette Ordu Müfettişi Fahrettin (Atalay) Paşa, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Kütahya Milletvekili Recep Peker, Falih Rifkî Atay ve Ayşe Afet İnan vardır (Aydın, 2006: 15-16, 29-30; Çanak, 2016: 129)⁸. Malatya’ya gelen Atatürk,

ilk tecrübe katırı idik çünkü, henüz tünellerden geçme tecrübesi bile yapılmamıştı. Hatta bu seyahatte bir büyük kazanın önü Atatürk’ün soğukkanlılığı ve tedbiri ile önlenmişti. Olay şu idi: Fevzipaşa istasyonundan sonra bir rampadan çıkarken, iki lokomotifin çektiği tren birden bire geri gitmeye başlamış ve en son vagonunda bulunan Atatürk’e trenden atlama tavsiye edilmişti. O hiç telaş göstermeden sebebini yetkilerden öğrendi ve sükûneti ile paniğin önüne geçmiş oldu. Çünkü o trenden atarsa, herkes atlayacaktı. Mesele sonradan anlaşıldı ki iki lokomotif önlerinde tünel olduğunu hesaplamadan kömür atıyorlar. Birden bire de tünele girince dumandan makinistler bayılıyor ve tren idaresiz kalıyor. Bu arada Atatürk’ün ikazı ve emri üzerine el frenleri çekiliyor. Bu zaman zarfında geri geri tünelden çıkınca ilk aylan makinist lokomotife hâkim olabiliyordu”.

⁷ CHF Mutemedi Haşim Beyzade Sait Bey, Gaffarzade Yahya Bey, Atmalızade Osman Hilmi Bey, Çirmıktı Belediye Başkanı Kekevizade Abdullah Bey, Belediyeden Hıdır Ağazade Mehmet Bey, Belediyeden Gebezade Ali Bey, Türk Ocağından Haşim Beyzade Talat Bey, Tüccardan Karakaşzade Abit Bey, Tüccardan Yüzbaşızade Sait Bey, Tüccardan Arapkirli Kulu Beyzade Mehmet Bey, Tüccardan Kemaliyeli Balzade Ömer Bey, Kemaliye Belediye Başkanı Hanedarzade İsmail Bey, Hâkimiyet-i Milliye Heyet-i Tahririye Müdürü Naşit Hakkı Bey’den oluşan CHF Malatya il yönetim kurulunun oluşturduğu “Tanzimat Heyeti” olarak bilinen heyet, 1926 Ağustos ayında Ankara’ya giderek başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere TBMM Başkanı Kazım Paşa’yı, İsmet Paşa’yı ve hükümet üyelerini ziyaret etmiştir. Heyet, Gazi Paşa’yı ziyareti esnasında bağlılıklarını bildirdikten sonra Malatya’ya davet etmiştir.

⁸ Mustafa Kemal Paşa’nın Cumhurbaşkanlığı döneminde gerçekleştirdiği yurt gezileri özel bir mana ve öneme sahiptir. Onun yurt sahında kat ettiği binlerce kilometre sadece “inceleme” ve “açılış” amaçlı değil Türk İnkılabının doğrudan halka anlatılması ve uygulamaya konulmasını hedeflemektedir. Ancak Atatürk’ün bu yurt gezileri hem 1929 dünya ekonomik krizinin hem de tüm yurttaki ekonomik sıkıntıların yanında, yeni rejime alışamayan inkılap karşıtlarının içten içe gerçekleştirdiği fitne-fesat ortamının halkı olumsuz etkilediği bir döneme denk gelmiştir. İşte bu zor günlerde halkın nabzını tutmak, zorlukları üzerine gitmek isteyen Atatürk’ün duruma el koyması olarak yorumlanabilir. Cumhurbaşkanı ve Başöğretmen Mustafa Kemal Paşa’yı Cumhuriyetin ilanı sonrası yurt gezilerine çıktığı günlerde ilk 28 Eylül 1924 tarihinde Sivas’ta bulunduğu günlerde Sivas’a giden Malatya Belediye Başkanı Hasan Derinkök ve iki arkadaşı Malatya’ya davet etmiştir. Ancak 13 Eylül 1924’de Erzurum’da meydana gelen deprem felaketi nedeniyle davete icabet edememiş olan Paşa, en kısa sürede gelme sözü vermiştir. Atatürk’ün Malatya’yı ziyaret ettiği günlerde şehrin genel manzarası şöyleydi; Malatya vilayeti, Adıyaman, Kâhta, Arabgir, Akçadağ, Hekimhan, Pötürge (Şiru) ve Kemaliye (Eğin)’den oluşmaktadır.

halkın gösterdiği ilgiye teşekkür ederek, Malatya halkının Milli Mücadele yıllarında, özellikle Ali Galip olayındaki tutumları ve Sivas Kongresi'ndeki katkılarının takdire şayan olduğunu belirtmiştir (Uçak, 2014: 24). Gazi Paşa, yeni yapılan Fevzipaşa-Malatya demiryolu münasebetiyle, başarılı çalışmalarından dolayı Başvekil İsmet Paşa'ya tebrik telgrafı göndermiştir. (Kısacık, 2006: 11; Uçak, 2014: 70; Aydın, 2006: 35; Çanak, 2016: 165)⁹.

Ulusal basın, o günlerde Mustafa Kemal Paşa'nın Malatya seyahatine geniş yer vermiştir. Geziye dair dönemin basınında yer alan haberlerde Atatürk'ün Malatya seyahati esnasında iktisadi ve eğitimle ilgili konularda gerekli kişilerle görüştüğü ve eksiklerin giderilmesi için talimatlar verdiği okuyucularla paylaşılmıştır (Yarın Gazetesi, 1931; Hâkimiyeti Milliye Gazetesi; 15 Şubat 1931, Vakıf Gazetesi; 13-14-15 Şubat 1931 Cumhuriyet Gazetesi; 14 Şubat 1931, Hürriyet Gazetesi; 15 Şubat 1931, Milliyet Gazetesi; 14 Şubat 1931, Uçak, 2014: 70)¹⁰. Yurt genelindeki şehir ve kasabaların sesi olan yerel gazeteler de

Malatya'nın toplam nüfusu 258.331 olup Malatya merkez nüfusu merkez köylerle birlikte 56.528'dir. O yıllarda Malatya Valisi Mehmet Tevfik Bey, Belediye Başkanı da M. Naim Karaköylü'dür. Şehirde Halk Fırkası, Türk Ocağı, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti (Kızılay)'ın birer şubeleri bulunuyordu.

⁹ Gazeteler de "Reisicumhur Hazretleri vilayet maarifine ve millet mekteplerine dair Vali ile Maarif Müdüründen izahat almışlar, takip ettiğimiz mefkûrenin mahiyetini ve yüksekliğini mütemadiyen halka anlatmak konusunda Türk Ocaklarına düşen vaziyetler hakkında irşadatta bulunmuşlardır." "Gazi Hazretleri şehrin bilhassa yeni açılan caddesi üzerinde bir gezinti yaptıktan sonra Türk Ocağı'nı teşrif buyurmuşlardır. Burada kabul ettikleri Belediye ve Cumhuriyet Halk Fırkası azaları ve halk mümessilleri ile Malatya'nın istihsalatı ve ihracatı ve alüminyum iktisadi faaliyetleri hakkında konuşmuşlardır. Malatyalılar demiryolunun memleket istihsalatında ve iktisadi vaziyetinde temin edeceği inkişaftan bahsetmişler, müstahsiller arasında kooperatifler vücuda getirilmesi pek faydalı olacağını söylemişlerdir." diye yazmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele yolundaki engelleri ortadan kaldırırken en büyük desteği aldığı Malatya'ya iki defa ziyarette bulunduğu görülür. Bu gezilerin ilkinin 13 Şubat 1931, ikincisini 17 Kasım 1937 yılında gerçekleştirmiştir. İlgili görsel ek: 2'de verilmiştir.

¹⁰ Milliyet Gazetesi: "Gazi Hazretleri Halkın Coşkun Tezahüratı Arasında Malatya'yı Teşrif Buyurdular." Hürriyet: Gazetesi " Gazi Hazretleri Malatya Türk Ocağında Ocakların Vazifeleri Hakkında İrşadatta Bulundular." Cumhuriyet Gazetesi: " Malatyalılar Üç Günden Beri Sabırsızlıkla Bekledikleri Atatürk'ü Görebilmek için İstasyonu Hınca Hınc Doldurdular". Yarın Gazetesi " Tarihi Seyahati Devam Ediyor", "Gazi Hazretleri

Atatürk'ün Malatya'ya gelişine büyük bir önem vererek bu olaya geniş yer vermişlerdir (Resmi Niğde Gazetesi, 16 Şubat 1931; Sinop Gazetesi, 26 Şubat 1931; Yeni Adana Gazetesi, 13 Şubat 1931; Elâziz Gazetesi, 18 Şubat 1931)¹¹. Ancak Malatya'nın o dönemde tek yerel gazetesi olan Yeni Malatya Gazetesi'nin o günlerdeki nüshalarına ulaşamamıştır¹².

Atatürk'ün şehri ziyaret edeceğini öğrenen Malatyalılar, günler öncesinden hazırlıklara başlayarak Malatya CHF merkezi, Belediye binası ve İstasyon caddesini bayraklarla donatmıştır. Binalara "Yaşasın Cumhuriyet", "Hâkimiyet Milletindir", "Gazi bizden biridir, bizim en büyüğümüzdür" yazıları asılmış CHF merkezi de bayrak, grafik ve afişlerle süslenmiştir. Grafiklerde Malatya'ya çeşitli alanlarda yapılan yenilikler ve alınan sonuçlar anlatılmıştır. Örneğin, Malatya'da salgın trahom hastalığı ile yapılan mücadeleler betimlenmiş, grafiklerle yeni alfabenin okumayı kolaylaştırdığı, okulların çoğaldığını, genç yaşlı herkesin Millet Mekteplerinde okumayı, yazmayı öğrendiği ve Cumhuriyetin bu yurda kazandırdıkları anlatılmıştır (Uçak, 2014: 78; Aydın, 2006: 39- 43).

1.3. MALATYA MİLLET MEKTEPLERİ VE FAALİYETLERİ

Malatya'da ve "Gazi Hazretlerinin İstikbal Merasimi". Vakit Gazetesi: "Gazi Hazretleri Mersin'den Malatya'ya Hareket Ettiler" "Gazi Hazretleri Malatya'da", "Yeni Yapılan Demiryolu ile Malatya'ya Teşrif Eden Gazi Hazretleri İsmet Paşa'ya Çektiği Telgrafta Derin Takdirlerini Beyan Ediyor" başlıkları ile Atatürk'ün Malatya'ya gelişini verdikleri görülmüyor. Hâkimiyeti Milliye Gazetesi: "Gazi Hazretleri, İsmet Paşayı Takip Ettiği İsbetli İman Siyasetinden Dolayı Takdir ve Tebrik Etti" ve "Gazi ve Demiryolu" başlığını atarken, Akşam ilk sayfasında Reis-i Cumhur Hazretleri Malatya'ya hareket etti. Yeni Gün Gazetesi: "Gazi Hazretleri Mersin'den Malatya'ya Gittiler" Gaziden İsmet Paşaya Bir Telgraf" Politika Gazetesi: "Gazi Hazretleri Mersin'den Malatya'ya Gittiler" Son Posta: "Gazi Hazretleri Başvekile bir Tebrik Telgrafı Çektiler." başlıklarıyla verildiği görülmektedir.¹¹ Niğde Gazetesi: "Gazi Hazretleri Malatya'ya Vasil Oldu" ve "Gazi Malatya'da" Sinop Gazetesi : "Gazi Hazretleri Malatya'da" Yeni Adana Gazetesi: "Gazi Hazretleri Dün Gece Şehrimize Teşrif Buyurdular ve Malatya'ya Hareket Ettiler", başlıkları ile verirken, Elâziz Gazetesinde ise Atatürk'ün Malatya'ya gelişi ile ilgili memnuniyeti anlatan yazılar çıkmıştır.

¹² Milli Kütüphane Koleksiyonunda o günlere ait nüshaları bulunamamıştır.

1928’de çıkan Millet Mektepleri kanunuyla birlikte Malatya’da, ilkokul çağındaki çocuklara eğitim veren Gazi ilk mektebinde, kadınlara ve erkeklere yeni alfabeyi öğretmek için (A) ve (B) dershaneleri açılarak eğitime başlanmıştır. Kadınlara Pazartesi, Perşembe ve Cuma günleri öğleden sonra, erkeklere ise Cumartesi, Pazartesi ve Çarşamba günleri akşamları eğitim verilmiştir (Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya, 1938: 3184; Fırat Gazetesi, 3.12.1934: 2)¹³. Malatya’da o dönemde sadece Cuma günleri çıkan siyasal gazete olan Fırat Gazetesi’nin Şehir Haberleri sayfasında “Yurttaş! Okuma yazmayı yaymak ve herkesin okuryazar olması AtaTürk’ün dileğidir. Bu dileği başarmak hepimizin borcudur. Bunun için oku ve öğren!” gibi özendirici yazılar çıkmıştır (Fırat Gazetesi, 3.12.1934: 2). Malatya Millet Mekteplerindeki kurslarda il merkezinin köylerden, erkeklerin de kadınlardan daha başarılı olduğu görülmüştür. Ancak yurt geneli ile bir kıyaslama yapıldığında Malatya okuma yazma başarı yüzdeleri düşük olan iller arasında yer almıştır (Kaya ve Çakır, 2016: 1625; Doğu Cumhuriyetin ‘15’ Yılında, 1938: 46; Demirtaş, 2008: 86)¹⁴.

¹³ İlgili görsel Ek-1’de verilmiştir.

¹⁴ Bazı yıllarda devletten herhangi bir ödenek dahi almadan faaliyetlerini sürdürmeye çalışmıştır. Ancak bugün olduğu gibi 1923-1938 yılları arasında da Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde eğitim ve öğretimde geri kalmış olmasının temel sebebi olarak bölgede ulaşım güçlüğü, yerleşim alanlarının dağınık olması ve halkın çoğunun kırsal kesimde yerleşik veya göçer olarak yaşıyor olması gösterilebilir. Bunun yanı sıra ailenin vermiş olduğu geleneksel eğitimin etkisi, eğitim alınması gereken yaşta çocukların çalıştırılması, halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılığın eğitime olan gereksinimi azaltması, devletin eğitim hizmetlerini götürmedeki yetersizliği, özellikle ilköğretim sonrası eğitimin masraflı olması gibi faktörler de bunda etkili olmuştur. Bu sorunları gidermek için 1923 yılından itibaren bölgedeki yerel yönetim ve eğitim kurumları, idari açıdan oluşturulan bölge müfettişliği bünyesinde, bölgenin eğitim, güvenlik gibi sorunlarını çözmek için özel çalışma masaları kurulmuş; doğu illerinde bölgesel farklılığın getirdiği sorunları çözmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Örnek olarak Üçüncü Umumi Müfettişlik Mıntika köylerinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı 1935 nüfus sayımına göre; Ağrı vilayetinde % 97, Çoruh vilayetinde % 86, Erzurum vilayetinde % 95.8, Gümüşhane vilayetinde % 94.4. Kars vilayetinde % 91.6, Rize vilayetinde % 91.6, Trabzon vilayetinde % 92 oranında tespit edilmiştir.

Malatya basınında Millet Mektepleri ile ilgili yer alan tek haber, Yeni Malatya Gazetesinin 24 Ocak 1929 tarihli sayısındaki “Nurlu Günler, Nurlu Geceler” başlıklı yazıdır. O dönem, Malatya’da Millet Mekteplerinin ne kadar kabul gördüğünü anlamak açısından çok önemli olan yazı şöyledir:

“Millet Mektepleri açılalı bugün tam yirmi üç oluyor. Bu geçirdiğimiz yirmi üç gün geride bıraktığımız asırları tamamıyla gölgede bıraktığından o günleri hiçbir suretle bir daha gıpta ve tahassürle anmıyoruz. (zaman var ki hayali cihan değer) sözüne karşı bundan sonraki zamanlar cevabını veriyoruz ve o asırlar, o günler; o devirler daima hayalimizde bir acı bir teessüfle beraber doğuyor. Aziz milletimize asırların yetiştiremeyeceği varlıkları doğuran şu birkaç senelik inkılap yıllarıyla, o mahsulsüz kısır asırların karanlıklarında geçen avara günlerin hayalimizde böyle acı teessürle canlanacağı tabiidir. Bugün memlekete hariçten girecek herhangi bir yabancıya bile derhal nazarlarından kaçmayan bu ışıklı günlerin yarattığı fevkaladelikleri hem asrımız milletler hayret ve takdirlerle karşıladıkları gibi bir iki yüz sene evvelki büyük babalarımız da bir başlarını kaldırıp da yedi yaşından yetmiş yaşına kadar gündüzleri sanatlarının başında akşama kadar para kazanıp, akşam Millet Mekteplerine koşan baba evlat yan yana oturup müşterek bir mesai ile çalışıp okuyan torunlarını şu yirmi iki günlük mesainin semeresi olarak geçtikleri dükkânların üzerindeki levhaları ufak bir duraklayarak merakla okuyup geçmesi ve cüzi bir mesai neticesi bunları okumaya muvaffak olduğu anda simasında beliren sevinç dalgalarını ellerine geçen herhangi bir gazeteyi okumağa uğraşırken duyduğu nihayetsiz zevk ve neşeyi görüp şu nurlu günleri ve bu şerefli hayatı yaratan, yaşatan ve yaşayan ahfatlarıyla kendi zamanlarını ve kendilerini

bir mukayese etseler o koca kavuk cübbeleriyle çocuğu karşısında diz çöktürüp lisanımızı da a, e, u, i, ı, o, ö, ü gibi sekiz harfin ifade ettiği sedayı öğretmek için bir ahengi mahsus ile elkisi enni elkese inni elkötr onnü epbsin ep epbeseip ebbötör öp gibi hiçbir aheng hiçbir mana ve hiçbir şekli ifade etmeyen bir gürültünün taklidine birkaç sene sarfı zehin ettiren ve kendi öz Türkçesinin hiçbir kavaidini bilmeyen bir gence Arap lisanının kavaidini öğreteceğim diye senelerce nasara yansuru çektirmek suretiyle her şeyden mahrum olarak yaşadığı muhitten bile bihaber bulunan bu necip ırkın bugün yarattıkları harikaları akşama kadar tezgahlarının işinin gücünün başında çalışıp akşamdan sonra da nur almak için dersanelere akın yapan genç ihtiyar, kadın erkek milletin bu ilim seferberliğini ve memleketimizi karanlıkta bırakan cehalete yapılan bu gece muharebesindeki metin azim sahibi cesur askerlerini ve bu askerlerin genç kumandanlarının tedris planlarıyla yirmi iki günlük mesaisi sayesinde okuduğu gazetelerle hint, çin, efgan, afrika, amarika gibi dünyanın en uzak muhuti ve burada yaşayan insanların iktisadi siyasi ahval ve vaziyetleri hakkında malumat edinerek büsbütün kafasını değiştiren ellilik atmışlık ihtiyar nine ve babalarımız evlat ve torunlarıyla aynı saftaki mücadelelerini görseler kim bilir ne kadar dögünecekler ve bu inkılapları yaratan ulu Gazimizi kim bilir nasıl karşılayacaklardır” (Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929) ¹⁵.

Yine o dönemde Malatya’da çıkan Resmi Malatya Gazetesi “Vilayetimizde kadın erkek bütün halk büyük bir sevinç ve arzu ile millet mekteplerine koşmakta her gün öğrendiği yeni bir harfle fikrini süsleyeni millet okuyup

¹⁵ Yeni Malatya Gazetesi 1924-1932 yılları arasında haftada bir defa çıkan hususi gazetedir. Orijinal nüsha ek-3’te verilmiştir.

yazmak nimetinin lezzetini tattıkça bu büyük inkılabı yaratan ulu gazilerine minnettarlık hislerini izhar etmektedirler.”, yazarak Millet Mekteplerinin halk tarafından ne kadar kabul gördüğünü ve önemini vurgulayan haberler yapmıştır (Resmi Malatya Gazetesi, 11.01.1929). 1935 yılına gelindiğinde ise Malatya’da çıkan Ünal Gazetesinde de Millet Mekteplerine olan ilgi şu cümlelerle ifade edilmiştir. “Halkımızın günden güne okuma yazmaya artan hevesile Maarifin bu yolda gösterdiği alaka hakikatan takdire layık ve göküs kabartacak kadar büyüktür. Bu yıl merkezde civar kollar Millet Mekteplerine devam edenlerin sayısı 3000 den fazladır. Okuyanların 2300 ü erkek ve 800’den fazlası kadındır. Doksan dört “A” ve altı “B” Dershanesi açılmıştır. Kadın ve erkek muallimlerimiz bu işi ücretsiz üzerlerine almış ilerleyişinde canla başlayan büyük bir çalışmayı yüklenmiş bulunuyorlar” (Ünal Gazetesi, 24.02.1935: 1)¹⁶.

1.3. 1. Malatya Merkezde Millet Mektepleri ve Faaliyetleri

Harf İnkılabı sonrasında, tüm yurttaki olduğu gibi Malatya’da da yeni harflerin vatandaşlar tarafından öğrenilmesi için hummalı bir çalışma içerisine girilmiştir. Bu bağlamda yeni harfleri vatandaşlara öğretmek amacıyla Millet Mektepleri adı verilen müesseseler açılmıştır (Çanak, 2015: 46). 1929 başında Malatya’da faaliyet gösteren Millet Mekteplerinin sayısal verilerine baktığımızda mekteplerin A erkekler için 85, kadınlar kısmında ise 34 dersane varken, B kısmında erkekler için 18, kadınlar için sadece 2 dersane vardır. Karma dersanelerin mevcudunun ise 24 olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Malatya Gazetesinde Malatya Millet Mekteplerinin durumuna ait istatistikî veriler tablo 1’de gösterilmiştir (Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929).

Tablo 1. 1928-1929 Yılları Arasında Malatya’ da Faaliyet Gösteren Millet Mekteplerine Dair İstatistikî Veriler

¹⁶ Ünal Gazetesi; Malatya da 1935 yılından itibaren gündelik olarak çıkan ve 60 liraya satılan siyasi, havadis ve halk gazetesidir.

Kazaların İsimleri	Dershanelerin Sayısı				
	A		B		A-B
	E	K	E	K	Karışık
Merkez Kazası	36	5	9	3	1
Pötürge	3	1	2	1	6
Kahta	2	-	1	1	6
Hekimhan	8	-	2	-	5
Adıyaman	8	1	1	-	5
Akçadağ	4	1	1	-	-
Kemaliye	10	14	2	-	1
Arapgir	14	12	-	-	-

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın.

Kaynak: Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929.

Başbakanlık Maarif Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiğine göre: 1928-1935 yılları arasında Malatya şehir merkezinde Millet Mekteplerinin A dershanelerin

sayısı 173, B dershanelerin sayısı 53'tür. Millet Mektepleri istatistiğine göre Malatya şehir merkezinde A ve B kategorisinde açılan dersane sayısına bakıldığında erkekler için açılan dersane sayısının kadınlar için açılan dersane sayısından fazla olduğu, karma sınıfların ise hiç açılmadığı görülmektedir.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan Millet Mekteplerine ilişkin veriler tablo 2'de verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 2: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Merkez Kaza ve İlçelerinde Faaliyet Gösteren Millet Mekteplerine Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	45	19	64	13	2	15
1929-1930	21	15	36	13	1	14
1930-1931	11	12	23	9	2	11
1931-1932	8	2	10	2	-	2

1932- 1933	10	1	11	1	-	1
1933- 1934	9	1	10	1	-	1
1934- 1935	17	2	19	8	1	9

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın; T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde A dersanelerinin % 69.94'ü erkekler, % 30.05'i kadınlar için açılmış, B dersanelerinin ise % 88.67'si erkekler, % 11.32 kadınlar için açılmıştır. Malatya'da açılan Millet Mekteplerinin oranına baktığımızda hiç okuma yazma bilmeyenler için açılan A dersaneleri % 76.54 iken, okuma yazma bilenler için açılan B dersanelerinin oranı ise % 23.45'tir.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan Millet Mekteplerinin A dersanelerine 4610 kişi devam ederken, B dersanelerine ise 1473 kişi devam etmiştir. A ve B dersanelerine devam eden erkeklerin ve kadınların toplam sayıları tabloda 3'te verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 3: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Merkez Kaza ve İlçelerinde Millet Mekteplerine Devam Edenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Devam Edenlerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928- 1929	1.418	443	1.861	452	38	490
1929- 1930	543	298	841	279	7	286
1930- 1931	384	106	490	230	50	280
1931- 1932	206	13	219	48	-	48
1932- 1933	233	10	243	43	-	43
1933- 1934	285	12	297	29	-	29
1934- 1935	493	166	659	252	45	297

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K:

Kadın; T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32;

MMMFİ, 1928-1935: 48.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerde A dersanelerine devam eden erkeklerin oranı % 77.26, iken kadınların oranı % 22.73'tür. B dersanelerinde ki erkeklerin oranı % 88.67, kadınların oranı ise % 11.32'dir.

Yeni Malatya Gazetesinin 15 Ocak 1929 tarihli nüshasında yer alan Malatya'daki Millet Mektepleri dair istatistikî verilere göre A dersanelerine 4012 erkek, 1568 kadın, B dersanelerine ise 928 erkek, 100 kadın devam etmiştir. Buna göre Millet Mektepleri 4940 erkek ile 1668 kadının devam ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu sayıya, kış mevsiminden dolayı bilgi alınamayan 34 köy ile Türk Ocağı ve Halk Fırkası gibi müesseselerin dersanelerine devam edenler dâhil değildir.

1928-1929 yıllarında Malatya'da açılan Millet Mekteplerine dair sayısal veriler ise tablo 4'te şu şekilde verilmiştir (Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929).

Tablo 4: 1928-1929 Yılları Arasında Malatya'da Açılan Millet Mekteplerine Dair İstatistikî Veriler

Kazaların İsimleri	Dersanelerin Sayısı					
	A		B		Toplam	
	E	K	E	K	E	K
Merkez Kazası	1521	146	349	33	1870	179
Pötürge	231	32	186	25	417	57

Kahta	243	60	61	35	304	95
Hekimhan	467	42	157	-	624	42
Adıyaman	501	48	88	-	589	40
Akçadağ	137	38	30	7	167	45
Kemaliye	500	608	57	-	557	608
Arapgir	412	602	-	-	412	602

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E:

Erkek; K: Kadın.

Kaynak: Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929.

Tabloya göre 1928-1929 yılları arasında Malatya genelinde % 84.91 A dershanesi, % 15.08 B dershanesi açılmış, A ve B dershanelerine devam edenlerin % 74.75'ini erkekler, % 25.25'ini ise kadınlar oluşturmuştur.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan Millet Mekteplerinin A dershanelerini başarıyla tamamlayan erkekler ile kadınların sayısı 3134, B dershanelerini başarıyla tamamlayan erkekler ile kadınların sayısı ise 1247'dir. Bu istatistiklere ait veriler tablo 5'te sunulmuştur (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 5: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Merkez Kaza ve İlçelerinde Açılan Millet Mekteplerine Devam Edenlerden Başarılı Olanlara Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelere Devam Edenlerden Başarılı Olanlar					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	915	340	1.255	422	35	457
1929-1930	495	252	747	261	7	268
1930-1931	323	90	413	203	42	245
1931-1932	145	7	152	30	-	30
1932-1933	162	7	169	32	-	32
1933-1934	157	9	166	18	-	18
1934-1935	193	39	232	119	28	197

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın; T:

Toplam

Kaynak: BiUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan A dershanelerine devam eden ve başarılı olan erkeklerin oranı % 76.26 iken kadınların oranı % 23.73, B dershanelerine devam eden ve başarılı olan erkeklerin oranı % 90.64, kadınların oranı ise 9,3'tür.

1928-1935 yılları arasında Malatya'da, özel eğitim alarak mezuniyet imtihanına girenlere dair istatistikî verilere bakıldığında A kategorisinden 1928-1930 yılları arasında bu nitelikte kimsenin olmadığı, 1930-1935 yılları arasında ise 328 kişinin olduğu, B kategorisinden ise 1928-1933 yıllarında bu nitelikte kimsenin olmadığı, 1933-1935 yılları arasında ise 47 kişinin olduğu görülmektedir. Bu hususa dair veriler ise tablo 6'da verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan Millet Mekteplerinin A dershanelerinde özel eğitim statüsünde başarılı olan erkeklerin ve kadınların toplam sayılarına baktığımızda: 1928-1930 yılları arasında eğitim alan öğrenci olmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın 1930-1935 arasında 328 kişi başarılı olmuştur. B dershanelerinde ise 1928-1933 yıllarında eğitim alan yokken, 1933-1935 yılları arasında sadece 47 kişidir. Konu ile ilgili sayısal veriler tablo 6'da verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 6: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Merkez Kaza ve İlçelerinde Millet Mekteplerinde Özel Eğitimle Başarılı Olanlara Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Özel Eğitimle Başarılı Olanlar	
	A	B

	E	K	T	E	K	T
1928-1929	-	-		-	-	-
1929-1930	-	-		-	-	-
1930-1931	54	3	57	-	-	-
1931-1932	25	-	25	-	-	-
1932-1933	138	1	139	-	-	-
1933-1934	37	2	39	15	-	-
1934-1935	68	-	68	32	-	32

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;
T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33;
MMMFİ, 1928-1935: 49.

1.4. 2. Malatya Köylerinde Millet Mektepleri ve Faaliyetleri

Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı Devleti'nden devraldığı nüfus yapısı pek iç açıcı bir görüntü aksettirmemektedir. Nüfusun % 80'den fazlası kırsal kesimde

yaşadığı gibi köylerin hali de pek iç açıcı değildir. Nusret Kemal “Köy Seferberliğine Doğru”, yazısında bu gerçekliği tüm çıplaklığı ile şu sözlerle dile getirmiştir. “80000 kilometre murabbına yakın bir sahaya serpili 40000 köy 37000 inde mektep var, ne posta ne de dükkan. Bu kırk bin köyde 11 milyon insan oturuyor. Ancak yüzde ikisinin okuma ve yazması var. Konuşmak ve düşünmek için en zekisinin kullandığı kelime sayısı belki beşyüzü bulmuyor. yalnız askerden gelmiş birkaç kişi biraz memleketten, dünyadan haberli; Köyü'nün çevresini geçmemiş olanlar var. içtimai ve ruhi seviye bu kadar dar olunca tabii iktisadi seviye de o nispette düşkün. işte memleketin umumi manzarası ve köy meselemiz ... Yukarıda söylediğimiz gibi 40000 köyümüzün 37 bininde mektep, posta, dükkan gibi medeniyet yayıcılarında hiçbiri yok. ve bu köylerin çoğunda Bundan on bin sene evvel Sümer medeniyetinin harikalarını vücuda getirmiş olan insanların torunları dünyadan habersiz, sarsıntısı bütün dünyayı dolaşmış koca bir inkılaptan habersiz iptidai bir hayat sürüyor” (Kemal, 1933:355-357). Mehmet Saffet ise “Köycülük Nedir?” başlıklı yazısında Köylerin halini şu sözlerle dile getirmiştir: “...Köylümüzün yüzde doksanının henüz okuma yazma bilmediği ve bir takım hurafeli dini an'anelerinin bozuk tesirleri altında bulunduğu acı bir hakikattir. Gerçi harf inkılabından sonra okuma yazma gayreti hayli ilerlemiş ise de henüz layıkıyla yol almamıştır” (Saffet, 1933: 424). Gerek Nusret Kemal'in gerekse de Mehmet Saffet'in tespitleri, Harf İnkılabının köyler açısından arz ettiği önemi açıkça göstermektedir.

Başbakanlık Maarif Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiğine göre: 1928-1935 arasında Malatya'ya bağlı köylerde 493 A dershanesi, 62 B dershanesi açıldığı, karma sınıf ise açılmadığı görülmektedir. Bu hususa dair veriler tablo 7'de sunulmuştur (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 7: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya'nın Köylerinde Açılmış Olan Millet Mekteplerine Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	63	15	78	19	-	19
1929-1930	57	3	60	6	-	6
1930-1931	74	5	79	7	1	8
1931-1932	75	-	75	10	-	10
1932-1933	78	-	78	7	-	7
1933-1934	55	-	55	3	-	3
1934-1935	63	5	68	9	-	9

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;
T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32;
MMMFİ, 1928-1935: 48.

1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerinde açılan Millet Mekteplerinin A dersaneleri devam edenlerin % 94.33'sini erkekler, % 5.67'sini ise kadınlar, B dersanelerine devam edenlerin % 98.38'ini erkekler, % 1.61'ini ise kadınlar

oluşturmuştur. Dershanelerin türlerine göre oranlamasına bakıldığında ise % 88.83'ünü A, % 12.17'sini ise B tipi dershaneler oluşturmuştur.

1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerinde Millet Mekteplerinin A dershanelerine 1.320 kişi, B dershanelerinde ise 1597 kişi devam etmiştir. Bu istatistiğe göre Malatya'nın köylerinde A ve B dershanelerine devam eden erkeklerin sayısı kadınlara göre daha fazladır. Bununla ilgili sayısal veriler tablo 8'de verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 8: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Köylerinde Millet Mekteplerine Devam Edenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Devam Edenlerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	2.680	630	3.310	618	30	648
1929-1930	1.290	108	1.398	159	-	159
1930-1931	1.803	148	1.951	205	46	251
1931-1932	1.106	-	1.106	150	-	150

1932- 1933	996	-	996	194	-	194
1933- 1934	1.120	-	1.120	53	-	53
1934- 1935	1.298	141	1.439	142	-	142

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;
T:Toplam

Kaynak: BiUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32;
MMMFİ, 1928-1935: 48.

1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerinde Millet Mekteplerinin A dershanelerine giden erkek oranı % 90.92 iken kadın oranı % 9.07'dir. B dershanelerinde ise erkeklerin oranı % 95.24, kadınların oranı % 12.36'dır. A dershanelerine gidenlerin toplam oranı % 87.63 iken B dershanelerinde oran % 12.36'dır.

1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerinde açılan Millet Mekteplerinin A dershanelerine devam edenlerden 7750 kişi, B dershanelerine devam edenlerden ise 1386 kişi başarılı olmuştur. Ancak 1931-1935 yılları arasında B türü dershanelere devam edenlerden hiçbir kadının başarılı olmadığı görülmektedir. Bu istatistiğe göre Malatya'nın köylerinde A ve B dershanelerine devam eden ve başarılı olan erkek sayısı kadınlara göre fazladır. Bu hususa dair sayısal veriler ise tablo 9'da verilmiştir (BiUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 9: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Köylerinde Millet Mekteplerinin Dershanelerine Devam Edenlerden Başarılı Olanlara Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelere Devam Edenlerden Başarılı Olanlar					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	1.891	354	2.245	503	24	527
1929-1930	1.268	37	1.305	131	-	131
1930-1931	1.020	98	1.118	172	46	218
1931-1932	805	-	805	133	-	133
1932-1933	722	12	734	203	-	203
1933-1934	749	-	749	49	-	49
1934-1935	670	124	794	125	-	125

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;
T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33;
MMMFİ, 1928-1935: 49.

1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerinde Millet Mekteplerinin A dershanelerine devam eden ve başarılı olan erkeklerin oranı % 91.93 iken kadınların oranı % 8.08'dir. Kadınlarda bu oranın düşük olma sebebi, bazı

yıllarda bu kurslara katılan kadınların sayısının az olmasından kaynaklanmıştır. B dershanelerinde ise erkeklerin oranı % 94.95, kadınların oranı % 5.05'dir. Mekteplere devam edenlerin % 84.83'ü A, % 15.17'si ise B dershanelerine devam etmiştir

Köylerde yaşayanlardan özel eğitim almak suretiyle mekteplerin mezuniyet sınavlarına katılanlara dair istatistikî verilere baktığımızda ise 1928-1933 yılları arasında sınavlara katılım olmadığı, 1933-1934 yıllarında ise A kategorisinde 32 kişinin sınavlara katıldığı, B kategorisinde ise sınavlara katılımın olmadığı görülmektedir. Bu hususa dair sayısal veriler ise tablo 10'da verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 10: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Köylerinde Millet Mekteplerinde Özel Eğitimle Başarılı Olanlara Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Köylerde Özel Eğitimle Başarılı Olanlar					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	-	-	-	-	-	-
1929-1930	-	-	-	-	-	-
1930-1931	-	-	-	-	-	-

1931- 1932	-	-	-	-	-	-
1932- 1933	-	-	-	-	-	-
1933- 1934	2	-	2	-	-	-
1934- 1935	20	12	32	-	-	-

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;

T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49.

Tabloya göre 1928-1935 yılları arasında köyde yaşayanlardan özel eğitim almak suretiyle Millet Mekteplerinde mezuniyet imtihanına A kategorisinden giren erkeklerden başarılı olanların oranı % 64.70, kadınların oranı ise % 35.30'dur.

1. 4. 3. Malatya Genelinde Millet Mekteplerine Dair Sayısal Veriler

Malatya genelinde faaliyet gösteren Millet Mektepleri şehrin okuma yazma oranının artmasına önemli katkı sağlamıştır. İstatistiki verilere göre, 1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde faaliyet gösteren Millet Mekteplerinin A dersanelerinin sayısı 666, B dersanelerinin sayısı ise 115'dir. Açılan dersanelere bakıldığında ise ekseriyetinin erkeklere yönelik olarak açıldığı, karma sınıfların ise açılmadığı görülmektedir. Buna ilişkin sayısal veriler tablo

11'de verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48)

Tablo 11: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Genelinde Faaliyet Gösteren Millet Mekteplerine Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	108	34	142	32	2	34
1929-1930	78	18	96	19	1	20
1930-1931	85	17	102	16	3	19
1931-1932	83	2	85	12	-	12
1932-1933	88	1	89	8	-	8
1933-1934	64	1	65	4	-	4
1934-	80	7	87	17	1	18

1935						
------	--	--	--	--	--	--

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın; T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48.

Tabloya göre 1928-1935 arasında Malatya genelinde açılan A türü dersanelerin % 87.98'i erkekler, % 12.01'i ise kadınlar, B türü dersanelerin ise % 93.91'i erkekler, % 6.08'i ise kadınlar için açılmıştır. Bunun yanı sıra açılan dersanelerin türlerine göre dağılımına bakıldığında ise % 85.27'sinin A, % 15.73'nün de B kategorisinde olduğu görülmektedir

1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde Millet Mekteplerinin A dersanelerine gidenlerin toplam sayıları 15.930 kişi iken B Dersanelerinde bu sayı 3070'dir. Bu istatistiğe göre Malatya genelinde A ve B dersanelerine devam eden erkeklerin sayısı kadınlara göre daha fazladır. Sayısal veriler tablo 12'de sunulmuştur (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 12: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Genelinde Millet Mekteplerine Devam Edenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Devam Edenlerin Sayısı					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T

1928-1929	4.098	1.073	5.171	1.070	68	1.138
1929-1930	1.833	406	2.239	438	7	445
1930-1931	2.187	254	2.441	435	96	531
1931-1932	1.312	13	1.325	198	-	198
1932-1933	1.229	10	1.239	237	-	237
1933-1934	1.405	12	1.417	82	-	82
1934-1935	1.791	307	2.098	394	45	439

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın;
T: Toplam

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ: 1928-1935: 48.

Tabloya göre 1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde açılan Millet Mekteplerinin A dershanelerine giden erkeklerin oranı % 86.98, kadınların oranı % 13.02, B dershanelerine giden erkeklerin oranı % 92.96 iken kadınların oranı ise % 7.03 olarak hesaplanmıştır. Kadın yüzdesinin düşük olma sebebi bazı

yıllarda katılımın hiç olmamasındandır. Dershanelere devam edenlerin dağılımına bakıldığında ise % 83.84'ünün A, % 16.15'inin B türü dershanelere gittiği görülmektedir.

1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde Millet Mekteplerinin A türü dershanelerine gidenlerden 10.884, B türü dershanelere gidenlerden ise 2583 kişi başarılı olmuştur. Bu veriye göre Malatya genelindeki Millet Mekteplerine devam edenlerden başarılı olanların cinsiyet olarak dağılımına bakıldığında ise erkeklerin kadınlara göre daha başarılı olduğu görülmektedir. İlgili sayısal veriler tablo 13'te gösterilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 13: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Genelinde Millet Mekteplerine Devam Eden ve Başarılı Olanlara Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Dershanelere Devam Edenlerden Başarılı Olanlar					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	2.806	694	3.500	925	59	984
1929-1930	1.763	289	2.052	392	7	399
1930-1931	1.343	188	1.531	375	88	463

1931- 1932	950	7	957	163	-	163
1932- 1933	884	19	903	235	-	235
1933- 1934	906	9	915	67	-	67
1934- 1935	863	163	1.026	244	28	272

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın; T:

Toplam

Kaynak: BiUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMF, 1928-1935: 49.

Tabloya göre 1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde açılan Millet Mekteplerinde başarılı olan erkeklerin oranı % 87.44 iken kadınların oranı % 12.55 olarak hesaplanmıştır. B dersanelerinde başarılı olan erkeklerin oranı % 92.95 iken kadınların oranı % 7.04 olarak bulunmuştur. A grubunda toplamda başarılı olanların oranı % 80.81 iken B grubunda % 19.19 olarak hesaplanmıştır.

Malatya genelinde özel eğitim olarak Millet Mektepleri mezuniyet imtihanından başarılı olanlara bakıldığında; 1928-1930 yılları arasında A kategorisinde başarılı olan veya sınava giren kimse yok iken, 1930-1935 yılları arasında 362 kişi başarılı olmuştur. B kategorisinde ise 1928-1933 yılları arasında başarılı olan veya sınava giren kimse yok iken, 1933-1934 yılları arasında sadece 15 erkek başarılı olmuştur. 1934-1935 yılları arasında erkeklerin sayısının 32, kadınların ise yine olmadığı görülmektedir. Bu istatistiğe göre Malatya genelinde A ve B

dershanelerinde dışarıdan özel eğitimle başarılı olan erkeklerin sayısının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. İlgili veriler tablo 14'te sunulmuştur (BİUM, MMMFİ,1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49).

Tablo 14: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Genelinde Millet Mekteplerinde Özel Eğitimle Başarılı Olanlar

Seneler	Özel Eğitimle Başarılı Olanlar					
	A			B		
	E	K	T	E	K	T
1928-1929	-	-	-	-	-	-
1929-1930	-	-	-	-	-	-
1930-1931	54	3	57	-	-	-
1931-1932	25	-	25	-	-	-
1932-1933	138	1	139	-	-	-
1933-1934	39	2	41	15	-	15

1934- 1935	88	12	100	32	-	32
---------------	----	----	-----	----	---	----

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın; T: Toplam

BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 29; MMMFİ, 1928-1934: 33; MMMFİ, 1928-1935: 49.

Tabloya göre, 1928-1935 yılları arasında Malatya'da, özel eğitim olarak Millet Mektepleri mezuniyet imtihanını başarıyla geçen A kategorisindeki kişilerin % 95.02'sini erkekler, % 4.87'sini ise kadınlar, B kategorisinde ise başarılı olanların tamamı erkeklerden oluşmaktadır.

2.4. 4. Malatya Merkez Kaza ve İlçelerdeki Millet Mekteplerinde Görev Yapan Öğretmeler

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerinde açılan Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmenlerin sayısı 223'dür. Bu öğretmenlere dair istatistikî veriler ise tablo 15'te verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 15: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Merkez Kaza ve İlçelerin Millet Mekteplerinde Görev Yapan Öğretmenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Öğretmen sayısı		Toplam
	A	B	

	E	K	E	K	
1928-1929	45	19	13	2	79
1929-1930	21	15	13	1	50
1930-1931	11	12	9	2	34
1931-1932	8	2	2	-	12
1932-1933	10	1	1	-	12
1933-1934	10	1	1	-	11
1934-1935	22	3			25

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın.

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48.

1928-1935 yılları arasında Malatya merkez kaza ve ilçelerde Millet Mekteplerinin A dersanelerinde görev yapan öğretmenlerin % 70.55'ini erkekler, % 29.45'ünü kadınlar, B dersanelerinde görev yapan öğretmenlerin ise % 88.64'ünü erkekler, % 11.36'sını ise kadınlar oluşturmuştur.

1928-1935 yılları arasında Malatya köylerinde açılan Millet Mekteplerinin A ve B dershanelerinde 545 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili sayısal veriler ise tablo 16'da verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48).

Tablo 16: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya'nın Köylerinde Açılmış Olan Millet Mekteplerinde Görev Yapan Öğretmenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Öğretmen sayısı				Toplam
	A		B		
	E	K	E	K	
1928-1929	63	15	19	-	97
1929-1930	57	3	6	-	66
1930-1931	74	5	7	1	87
1931-1932	75	-	10	-	85
1932-1933	78	-	7	-	85
1933-	56	-	-	-	56

1934					
1934- 1935	68	1	-	-	69

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın.

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48.

Tabloya göre 1928-1935 yılları arasında Malatya'nın köylerindeki açılan Millet Mekteplerinin A dersanelerinde görev yapan öğretmenlerin % 95.15'ini erkekler, % 4.85'ini ise kadınlar oluşturmuştur. B dersanelerinde görev yapan erkek öğretmenlerin oranı % 98 iken kadın öğretmenlerin oranı % 2'dir. Kadın öğretmenlerin yüzdesinin düşük olma sebebi bazı yıllarda kadın öğretmenlerin hiç olmamasıdır. Malatya Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmenlerin dersane türlerine göre dağılımına bakıldığında ise % 90.82'sinin A, % 9.18'sinin ise B türü dersanelerde görev yaptığı görülmektedir.

Başbakanlık Maarif Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiğine göre 1928-1935 yılları arasında Malatya genelinde açılan Millet Mekteplerinin A ve B Dersanelerinde 768 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili istatistikî veriler tablo 17'de belirtilmiştir (BİUM, MMMFİ 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ: 1928-1935: 48).

Tablo 17: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Genelinde Millet Mekteplerinde Görev Yapan Öğretmenlere Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Öğretmen Sayısı	Toplam
---------	-----------------	--------

	A			B			
	E	K	T	E	K	T	
1928-1929	108	34	142	32	2	34	176
1929-1930	78	18	96	19	1	20	116
1930-1931	85	17	102	16	3	19	121
1931-1932	83	2	85	12	-	12	97
1932-1933	88	1	89	8	-	8	97
1933-1934	66	1	67	-	-	-	67
1934-1935	90	4	94	-	-	-	94

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın.

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1933: 28; MMMFİ, 1928-1934: 32; MMMFİ, 1928-1935: 48.

Malatya Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmen sayısı o dönemde bu dersanelerde öğretmen açığının olmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak 1929 ve 1937 yıllarında Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde öğretmen sayısının, okul ve öğrenci toplamına göre yeterli olmadığı dikkate alındığında Hakkâri, Ağrı, Van okul ve öğretmen bakımından bölgenin en düşük sayısına sahipken; Malatya, Erzurum ve Kars bölgede bu bakımdan ortalamanın üzerindedir (Demirtaş, 2008: 70; Bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 1969: 583)¹⁷.

1928-1935 yılları arasında Malatya Millet Mekteplerinde A dersanelerinde görev yapan erkek öğretmenlerin oranı % 88.60, kadın öğretmenlerin oranı % 11.40 olarak hesaplanmıştır. B dersanelerinde görev yapan öğretmen oranı % 93.54 kadın öğretmenlerin oranı ise % 6.45 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin dersane türlerine göre dağılımına bakıldığında ise % 89.90'ının A, % 12.10'unun B dersanelerinde görev yaptığı anlaşılmaktadır.

Yeni Malatya Gazetesi'ndeki "Maarif Hakkında" başlıklı yazı, Malatya Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmenlerin ülkenin o günlerinde ifa etikleri görevin ne kadar zor ve meşakkatli olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

"...Milli seviyeyi en yüksek bir mevkie çıkarmak için ferdi seviyeyi yükseltmeye çalışmak zarureti vardır. Bunu temin için de hemen hemen her ferdi okutmak gayesini takip etmek lazımdır. Bunda en büyük faaliyet hissesi ilk mekteplere teveccüh eder. İlk tahsil için sarf edilen şükrana layık emeklere ve Millet

¹⁴ Milli Eğitim bütçe görüşmelerinde Altan Esat (Balıkesir Milletvekili) "...İlköğretimle ilgili sözlerime şunu da eklemek isterim, ilköğretim çağındaki çocuklarımızın okutulması için, sarf edilen büyük emeklerin ve masrafların yanında, mecburi tahsil çağını çoktan açmış, fakat okuyup yazmak nimetinden mahrum kalmış olan vatandaşlarımızı da düşünmek zorundayız. 1928 yılında, yeni harflerin kabulü üzerine başlayan millet mektepleri faaliyeti o zamanki tempo ile devam etmiş olsaydı bugün kasabalarda, köylerde yaşayan halkımızın pek çoğu hiç olmazsa rey pusulalarını kendi el yazıları ile doldurmak iktidarını kazanmış olacaktı" diye görüş beyan etmiştir.

Mekteplerinin faydeli mesaisine rağmen istenilen neticenin alınmadığı malumdur. Maksada ulaşmak için bütün vesaitten istifade ederek ve irfan ışığını yurdun her tarafına ve en koyu karanlık köşelere kadar yönelterek nur neşretmek Maarif ordusuna düşen güç ve fakat pek şerefli bir vazifedir..." (Yeni Malatya Gazetesi, 14 Mayıs 1931).

1.8. Malatya Merkezde Millet Mekteplerinin Bütçesi

Millet Mekteplerinin giderleri, illerin özel bütçelerinden ayıracakları hisse, yerel ticaret ve ziraat odalarından alınacak pay, belediyelerden alınacak miktar, kişisel bağışlar ve Gazi Hitabesi plağından elde edilecek gelirlerden karşılanmıştır. Ancak yaşanan ekonomik sıkıntılar Millet Mekteplerinin bütçesini de olumsuz yönde etkilemiştir. 1941-1942 yılında genel bütçeden sadece 5.448 lira ayrılırken diğer kaynaklardan da alınan desteğin azaldığı görülmüştür. Millet Mektepleri için bazı illere genel bütçeden pay ayrılırken, Amasya, Ankara, Afyon, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çankırı, Denizli, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, İçel, İzmir, Isparta, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Kütahya, Malatya, Manisa, Niğde, Ordu, Rize, Seyhan, Sinop, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak gibi illere masrafsız olarak kendi imkânlarıyla faaliyette buldukları için bütçe ayrılmamıştır (Kurt, 2000: 79).

Başbakanlık Maarif Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiğine göre; 1928-1933 yılları arasında devlet, Malatya Millet Mekteplerinin maaş, ücret ve diğer masrafları için 25.217 lira ödenek ayırmış iken, 1933-1935 yılları arasında herhangi bir ödenek ayırmadığı için mektepler faaliyetlerini kendi imkânları ile devam ettirmişlerdir. Yıllara göre dağılımı tablo 18'de verilmiştir (BİUM, MMMFİ, 1928-1935: 77).

Tablo 18: 1928-1935 Yılları Arasında Malatya Millet Mektepleri Bütçesine Dair İstatistikî Veriler

Seneler	Maaş ve Ücret (Lira)	Diğer Masraflar (Lira)	Toplam (Lira)
1928- 1929	6.615	1.720	8.335
1929- 1930	5.481	1.810	7.291
1930- 1931	5.290	1.798	7.033
1931- 1932	660	328	988
1932- 1933	1.030	540	1.570
1933- 1934	-	-	-
1934- 1935	-	-	-
Toplam	19.076	6.196	25.272

A: Okuma-yazma bilmeyenler; B: Okuma-yazama bilenler; E: Erkek; K: Kadın.

Kaynak: BİUM, MMMFİ, 1928-1935: 77.

Tabloya göre 1928-1935 yılları arasındaki giderlerin % 75.48'ini maaş, % 24.51'ini ise diğer masraflar oluşturmuştur.

Ayrıca Malatya Millet Mektepleri ve Halkodalarına 1932 yılında maaş ve ücret olarak 1.030, daimi masraf olarak da 540 lira ayrılmıştır (BİUM, Maarif 1932-33 İstatistiği, 1934: 163; T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 1947: 583)¹⁸.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'la tartışılmaya başlanılan alfabede ıslah konusu, II. Meşrutiyet döneminde de devam etmiştir. Bu tartışmalar Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Kasım 1928 tarihinde Harf İnkılabının kabul edilmesi ile neticelenmiştir. Cumhuriyetin en dikkate değer inkılaplarından biri olan Harf İnkılabıyla, Arap alfabesi yerini yeni Türk alfabesine bırakmıştır. Latin harflerinin kabul edilmesiyle; aynı gün alınan kararla eğitime ayrılan bütçe artırılmış; 11 Kasım 1928'de yeni Türk harflerini tüm yurda öğretmek, okuryazar sayısını arttırmak amacıyla yurt genelinde "Millet Mektepleri Teşkilatı" kurulmuştur. Yeni Türk alfabesinin ulusa öğretilmesi ve inkılabın kısa sürede benimsenmesinde en büyük görevi 1 Ocak 1929 tarihinde; 16-45 yaş arası yurttaşlara Latin harfleriyle okuma yazma öğretimi için açılan Millet Mektepleri üstlenmiştir. Öyle ki açılan bu mekteplerde sadece okuma-yazma değil, aynı zamanda günlük hayatta kullanılabilecek bazı temel bilgi ve beceriler de kazandırılmaya çalışılmıştır.

Latin harflerine dayalı Türk alfabesinin halka öğretilmesi konusunda mühim bir yere sahip olan Millet Mektepleri, yurdun hemen her yerinde hâkim olan olumsuz şartlarda açılmıştır. Hatta kısa bir süre sonra dünyada ve Türkiye'de

¹⁸ Balıkesir Milletvekili Altan Esat Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmesinde "Bu iş için illere yardım olarak yıllardan beri bütçeye konulmakta olan pek az miktardaki ödenek bu alandaki çalışmaların hemen hemen durmuş olduğunu göstermektedir" görüşünü beyan etmiştir.

yaşanan iktisadi darboğaza rağmen kendisinden sonra yapılacak olan eğitim reformlarına (bazı yıllarda devletten bütçe almadan) öncülük ettiği söylenebilir. Ancak bütün olumsuzluklara rağmen Millet Mektepleri, açıldığı dönemde çobanından köylüsüne, kasabalısından şehirlisine tüm vatandaşları içine almayı amaç edinen bir eğitim hamlesi olmasının yanı sıra, Türkiye’de cumhuriyetle birlikte yeni rejimi halka yayma ve benimsetme görevini de üstlenmiştir.

Her alanda yapılan inkılâplar gibi bir plan ve proje dâhilinde yapılan Harf İnkılâbı, devlet ve toplum için siyasetten ekonomiye, sosyal hayattan basın yayına, en önemlisi kültürden eğitime çok önemli ve olumlu sonuçları beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda hedef olarak belirlenen muasır medeniyetler seviyesine ulaşmada da bu alfabenin büyük katkısı vardır. Bu yüzden yeni Türk alfabesi, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde, akılcı ve bilimsel zihniyetle, tarihine, kültürüne, diline, sahip çıkan, milli şuuruna sahip nesillerin yetişmesini sağlayarak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmada önemli bir vasıta olarak görülmüştür. Diğer yandan harf inkılabı tüm yurttan bir yandan siyasi platformda laikleşme ve milletleşme sürecinin temel taşlarından birisini oluştururken öte yandan kültürel değişme ve gelişme atılımının başlangıcını sayılmıştır.

Öyle ki Millet Mekteplerinin A ve B dershanelerine giden yeni yazı ile okuma yazma öğrenen ve başarı belgesi alanların sayısı; 1928-1935 Maarif Millet Mektepleri istatistiğinde 1.354.252 kişi olarak tespit edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu yıllarda % 10’larda olan okuryazar oranı başlatılan bu eğitim öğretim seferberliği ile 1940’larda % 22’ye yükseltilmiştir.

Ancak süreç içerisinde dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar ilk günlerinde bir heyecanla yurttan neşeli bir hava estiren bu mekteplere ilgiyi azaltmıştır. Bundan dolayı tüm yurttan Millet Mekteplerinin “Okuma-Yazma Bilmeyen Yurttan Bırakmama” hedefine tam anlamıyla ulaşamamıştır. 1936

yılından sonra, heyecanını ve başarısını kaybeden Millet Mektepleri, bu tarihten sonra Ulus Okulları adıyla faaliyet göstermiş ise de kayda değer bir başarı elde edememiştir.

Türk alfabesinin halka öğretilmesi konusunda mühim bir unsur olan Millet Mektepleri, Anadolu'nun her şehrinde ve köyünde açılmıştır. 1928-1935 yılları arasında bu mekteplerden 781'i Malatya'da açılmıştır. Malatya genelinde A dersanelerinde 11.246, B dersanelerinde ise 2630 kişi okuma yazma öğrenmiştir. Bunların 1569'unu kadınlar (1387'si A, 182'si B), 12.307'sini ise erkekler (9859'u A, 2448'si B) oluşturmuştur. Bu mekteplerden 13.876 kişi okuyamaz olduklarına dair belge almaya hak kazanmışlardır. Buna göre Malatya Millet Mekteplerinde başarılı olan kadınların oranı % 11.30 iken erkeklerde % 88.70'dir. Verilen bu istatistikî rakamlar Malatya'da Millet Mekteplerine katılımın ve başarının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini işaret etmektedir.

Yurt genelinde açılan diğer Millet Mekteplerinde olduğu gibi Malatya Millet Mektepleri de kuruluş aşamasındaki sıkıntıların yanında bir süre sonra dünyada ve Türkiye'de yaşanan iktisadi darboğazdan olumsuz etkilenmiş, ilk yıllardaki heyecanını kaybetmiştir.

Bu çalışmada ülke genelindeki en büyük eğitim hamlelerinden biri olarak kabul edilen Millet Mekteplerinden Malatya Millet Mektepleri ele alınmaya çalışılmıştır. Malatya genelinde o dönemde çıkan yerel gazetelerin nüshalarının olmaması, açılan Millet Mekteplerinin sayıları ile istatistikî verilerine dair bütün verilere ulaşılamamasından dolayı konu hakkında etraflıca bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak Malatya'daki Millet Mekteplerine dair ilk çalışma olması bakımından önem arz etmektedir.

Sonuç itibarıyla, yurt genelinde açılan Millet Mektepleri, o günün şartlarında ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Malatya'da da inkılapların tabana

yayılmasında; halkın sosyal, kültürel ve iktisadi olarak gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

Akpınar, D ve Kanalgı, R. (2014). "Kayseri Millet Mektepleri." *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VII (I), Erzincan, 31-44.

Akşam Gazetesi, 14-15 Şubat 1931.

Albayrak, M. (1994). "Millet Mekteplerinin yapısı ve çalışmaları (1928-1935)." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10 (29), Ankara, 471-483.

Ataş, U. (2003). *Millet Mektepleri (1928-1935)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Atatürkçülük Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri. (1998). I, İstanbul: MEB Yay.,

Avcı, C. (2013). "Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri." *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, II (1), 43-60.

Aydın, M. (2006). *Atatürk ve Malatya*. Malatya: Evin Kitabevi Matbaası

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif 1928-1933 Millet Mektepleri faaliyet istatistiği (1934). İstanbul: Devlet Matbaası.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif 1928-1934 Millet Mektepleri faaliyet istatistiği (1934). İstanbul: Devlet Matbaası.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri faaliyet istatistiği (1935). İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif 1932- 33 İstatistiği (1934).
İstanbul: Devlet Matbaası.

BCA, 030.10.64.431.43.

BCA, 030-10-143-26-1

BCA, 490.01.717.451.2.

Bozkurt, İ. ve Bozkurt, B. (2009). “Yeni Alfabenin Kabulü Sonrası Mersin’de Açılan Millet Mektepleri ve Çalışmaları.” *ÇTTAD*, VIII (18-19), /Bahar-Güz: 117-135.

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya (1938), CHP Malatya Vilayeti, Nezir Kızılkaya’nın Özel Arşivi.

Çanak, E. (2016) “Atatürk’ün Yurt Gezilerine Bir Örnek: 1930-1931 Gezisi.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (24), Mart: 128-178.

Çanak, E. (2015), “Harf İnkılabı sonrası Adana’da açılan Millet Mektepleri ve faaliyetleri (1928-1935).” *Asia Minor Studies*, III (6), Temmuz: 42-68.

Demirtaş, B. (2008). “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde eğitim ve öğretim (1923-1938).” *Atatürk Yolu Dergisi*, (41), Mayıs: 63-87.

Elâziz Gazetesi, 18 Şubat 1931.

Ergün, M. (1997). *Atatürk devrimi Türk eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.

Eroğlu, H. (1982). *Türk inkılap tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Fırat Gazetesi, 3.12.1934.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi, 15 Şubat 1931.

Halit, O. (1933). "Cumhuriyette Halk Terbiyesi." *Ülkü*, 2(10), İkinciteşrin: 290.

Hürriyet Gazetesi, 15 Şubat 1931.

Karagöz, M. (2008). "Cumhuriyet'in Modernleşme Sürecinde "Malatya" (1930-1938) "Bir Seyyahın Notları Vesilesiyle." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), Elazığ, 291-324.

Kaya, Y. ve Çakır, M. (2016). "Konya örneğinde Harf İnkılabı'nın uygulanışı ve Millet Mekteplerinin faaliyetleri(1928-1935)." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 1617-1635.

Kemal, N. (1933). "Köy Seferberliğine Doğru." *Ülkü*, 1(5), Haziran: 355-357.

Kılıç, F. (2011). *Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Ankara.

Kıroğlu, Y. (2008). *Harf İnkılâbı'nın Atatürk Devrimlerinin Yayılmasına Etkisi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı yüksek lisans tezi, İstanbul.

Kısacık, R. (2006). *Cumhuriyet'ten bu yana Malatya olayları*, Malatya: Evin Ofset Matbaacılık.

Kısıklı, E. (2012). "Atatürk Döneminde Cumhuriyet Kültürünü Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Halkevleri ve Millet Mektepleri." *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), Batman, 331-340.

Kurt, M. (2000). *Millet Mektepleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı yüksek lisans tezi, İstanbul.

Malatya İl Yıllığı, (1989). Malatya.

Milliyet Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Nadir, N. (1938). "Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi", Cumhuriyet, 29 İlkanun.

Politika Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Resmi Malatya Gazetesi, 11.01.1929.

Resmi Niğde Gazetesi, 16 Şubat 1931.

Saffet, M. (1933). "Köycülük nedir?" *Ülkü*, 1(6), Temmuz, 424.

Sinop Gazetesi, 26 Şubat 1931.

Son Posta Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Şentürk, A. (2012). "Harf İnkılâbının yapılışı ve uygulanışından basının Rolü." *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Ağustos, (26), 27-44.

Şimşir, B. (2006). *Türk harf devrimi üzerine incelemeler*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

TBMM Tutanak Dergisi, 8, Yirmi altıncı Birleşim 29.XII. 1947

TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Teşrinisani 1928, cilt: 5.

TBMM Zabıt Ceridesi, 26.5.1937, cilt:18.

Tongul, N. (2004). "Türk Harf İnkılâbı." *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Mayıs-Kasım, (33-34), Ankara: 103-130.

Uçak, A. (2014) . *Mustafa Kemal Atatürk'ün Malatya gezileri ve Bu Gezilerin Malatya'daki Siyasi Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hayata Etkileri*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü yüksek lisans tezi, Erzurum.

Ünal Gazetesi, 24.02. 1935.

Vakit Gazetesi, 13 Şubat 1931.

Vakit Gazetesi, 14-15 Şubat 1931.

Yarın Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Yeni Adana Gazetesi, 13 Şubat 1931.

Yeni Gün Gazetesi, 14 Şubat 1931.

Yeni Malatya Gazetesi, 14 Mayıs 1931.

Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929.

Yeni Malatya Gazetesi, 24 Ocak 1929.

Yüceer, S. (2002). "Türkiye'nin aydınlanma süresinde bir kültür devrimi Millet Mektepleri." *Atatürkçü Bakış Dergisi*, I (1): 71-89.

EXTENDED ABSTRACT

One of the most significant reforms adopted in the Republican era is the Alphabet Reform, which was started to be discussed during the Tanzimat period

of the Ottoman Empire. With this reform, the Arabic alphabet was replaced by the New Turkish alphabet based on the Latin letters on November 1, 1928. After acceptance of these letters, in order to increase the number of literate people, "National Schools Organisation" was established on November 11, 1928 across the country.

The National Schools took on most of the task of teaching and adopting the New Turkish alphabet to the nation in a short while after January 1, 1929. As of that date, intensive work has been done to teach all citizens between 16-45 years of age to read and write in Latin letters. In these new schools, not only literacy but also some basic knowledge and skills which could be used in everyday life were taught. However, the National Schools established mostly in adverse conditions in almost every part of the country. It can still be said that after a short course, they led critical education activities despite the economic difficulties in the world and Turkey. At the same time, as the state would realise sustainable financial developments with modern educational institutions, these new educational institutions were perceived as the development and progress of the country. Additionally, when the National Schools were established, it was an attempt in education aiming at incorporating all citizens living in both urban and rural areas such as shepherds and villagers in the system. Besides, they had undertaken the task of spreading and enabling people to adopt the new regime's ideology in the newly-founded Turkey with the proclamation of the republic. Literacy rate, which had been below 10% in the whole country at the time when the Republic of Turkey was founded, has been raised to 22% in 1940s thanks to this educational campaign. Thereby, the percentage of literacy has reached 19.9% in the first five years.

In the meantime, National Schools were established in every city and village of Anatolia. One of them was founded in Malatya. Like the others across the

country, Malatya National Schools made an important contribution to the spreading of the reforms and to the social, cultural and economic development of the people. The number of people who went to National Schools, A and B classes and had accomplished learning how to read and write with the new letters is 1,354,252 people according to the statistics of National Schools System. However, the economic difficulties emerged in Turkey and in the world decreased the interest in these schools which aroused a joyful excitement in the air of the whole country in the first place. For this reason, the goal of "ending illiteracy" could not have been achieved completely in the whole country and in Malatya. The following years of 1936, the excitement and success of the National Schools decreased and they operated under the name of the Nation Schools System.

In this study, one of the National Schools, Malatya National Schools- which is a part of the biggest education movement in the country- is investigated. In this article, the historical development and the contribution of the reform, which is very important in terms of the history of Turkish modernization, has been discussed. The information about the Malatya National Schools has been gathered from the archival documents of the Republic of Turkey, statistics, periodicals, memories and surveys.

As a result, it is concluded that the number of students who completed literacy training in Malatya National Schools between the years of 1928-1935 is 3462 for A classes and 1244 for B classes in the city. When we looked at the villages, the number is 7784 in A classes and 1386 in B classes. The total number of students who succeeded in the National Schools in cities and villages is 11.246 in A classes and 2630 in B classes. However, the number of women in the cities between 1928 and 1935 is 750 in A classes, and 112 in B classes. When we looked at men, the number from 1928 to 1935 is 2662 in A classes and 1132 in

B classes. Between the same years in villages, the number of women is 637 in A classes and 70 in B classes. When we look at the number of men, 7147 men attended in A classes and 1316 men attended in B classes. In cities and villages in total, 1387 women attended in A classes and 182 attended in B classes between the years 1928 and 1935. Between 1928 and 1935, the number of men in A classes is 9859, while it is 2448 in B classes. The figures in this statistics show that the participation and success rates vary between men and women in Malatya National Schools. In some years women did not participate or their participation rate was less than that of men, as a result their success rate is lower.

Finally, Malatya is an Anatolian city which hosted multi-faceted developments and significant breakthroughs during the Atatürk period. However, it is not possible to say the same success was achieved for the National Schools to the best of our knowledge. It is not possible to reach a thorough knowledge about the subject because of the lack of records in the archives kept by the Ministry of Education of the time, the lack of copies of local newspapers published at that time, the inability to access the records of the names and numbers of the National Schools established in the cities and districts, and the fact that records about National Schools lacks details. Nevertheless, it is clear that this research which is done in the light of the obtained data will be useful for the related studies aiming to reach a general opinion about Malatya National Schools.

Ek:1 Malatya Gazi ilk mektebi

Ek 2: Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Malatya'ya Gelişi

Demiryolunun 1931 yılı başlarında tamamlanması üzerine Atatürk, 13 Şubat 1931 günü trenle Adana'dan Malatya'ya gelmiş, Malatya'da bir gece kalmıştır.
malatya.gov.tr/ataturk-ve-malatya

Ek 3: Malatya Gazetesi

Perşembe 24 kânunı sani 1929

Altınıc sene -- No : 116 -- 257.

İdarehanesi

Malatya -- Dernek caddesinde
Muamele-i tahririye için tabiiyat
mühürüğe; muamele-i sair
için de muafaka müberrriğine
müracaat edilmiştir
Dernek olunanın evrak tale
olunmaz.

Malatya

Haftada bir çıkar vilayetin resmî gazetesi dir .

Abonesi

Seneligi : (250) Altı ayığı
(160) Kurşun tutar
İlanat için muabes müberrriği ile
gözetülür .
Telgraf adresi
Malatya -- Malatya
fiatı 5 kurus .

NURLU GÜNLER, NURLU GECELER

Millet mektepleri acı-
lı bu gün tam yir-
mi üç gün oluyor. bu
geçirdiğimiz yirmi üç
gün geride bıraktığı-
mız asırları tanıyanı
de gölgede bıraktığı-
ndan o günleri hiç bir
suretle birdaha gıpta ve
tabassurle anmıyoruz
(zaman varki hayali
cihan değer) süzüne
karşı ; bundan sonraki
zamanlar cevabını veri-
yoruz ve o asırlar ; o
günler ; o devirler da-
ima hayalımızda bir acı
bir teessüfle beraber
döğüyor . aziz millet-i-
mize asırların yeti-
tirmeyeceği varlıkları
döğüran şu bir kaç
şemelik inkılap yıla-
rıyla , o maksulsuz kısır
asırların karanlıklarını
da geçen avara günle-
rinin hayalımızda böyle
acı teassurlerle canla-
nacağı tabiidir bu gün
memleketi haricet gi-
reek her hanki bir
yabancıyı bile derhal
nazarlarından kaçı-
yan bu ışıklı günlerin
yarattığı fevkaladelik-
leri hem asımız mil-

letler hayret ve tak-
tirlerle karşıladıkları
gibi bir iki yüz sene ev-
elki büyük babalarımız
da bir başlarını kal-
dırıpta yedi yaşından
yetmiş yaşına kadar
gündüzleri sanatlarının
başında aışsma kadar
para kazanıp aşsma-
millet mekteplerine
kosaan baba evlat yan
yana oturup müsterek
bir mesele çalııp oku-
yan torunlarını ; şu
yirmi iki günlük mesa-
linin semeresi olarak
geçtikleri dükâpların
üzündeki lavhaları
ufak bir duraklayarak
merakla okuyup geç-
mesi ve bu cüzi bir
mesai neticesi bunları
okumaya muvaffak
olduğu anda sinasında
beliren sevinç dalgala-
rını , ellerine geçen her
hanki bir gazeteyi
okumaya uğraşırken
duyduğu nihayetsiz zevk
ve neşeyi görüp şu
nurlu günleri ve bu
şerefli hayatı yaratan
yaşatan ve yaşayan
ahbâtlarıyle kendi za-
manlarını ve kendileri-

ni bir mukayese etseler
o , koca kavuk ve cub-
beleriyle çocuğu karşı-
sında diz çöktürüp
şisanımızda e . n . i . i . o .
ö . ü gibi sekiz harfin
ifade ettiği sedayı ög-
retmek için bir ahengi
mabsus ile elkisin en-
ni elkese inni elkötr on-
nâ , epbsin ep epbsieip
epbötör öp gibi hiç bir
ahenk hiç bir mana ve
hiç bir şekli ifade et-
miyen bir gürültünün
taklidine bir kaç sene
sarfi zehin ettiren ve
kendi öz türkçesi .
nin hiç bir kavaidini
bilmeyen bir gence
arap şasının kavaidi-
ni öğreteceğim diye
senelerce nasara yan-
suru çekirmek sure-
tiyle herseyi öğrenme-
ğe müsait ol-ın türkün
gençlik çağlarını örü-
mekleli odalarda heder
etmek suretiyle her-
seyden mahrum olarak
yasadığı muhitten bile
bihaber bulunan bu
necip urkun bugünkü
yarattıkları harikaları
aışsma kadar tezgâh-
larının işinin gücünün
başında çalııp aşsma-
dan sonra da nural-

mak için dersanelere
akın yapan genç ; ihtiy-
yar , kadın erkek mil-
letinin bu ilim seferber-
liğini ve memleketimizi
karanlıkta bırakan ca-
haletle yapılan bu gece
muharebesindeki me-
tin azim sahibi cesur
askerlerini ve bu asker-
lerin genk kumandan-
larının tedris pilanları-
yle yirmi iki günlük
mesaisi sayesinde oku-
duğu gazetelerle hint,
çin , efgan , afrika ,
amarika gibi dünyanın
en uzak muhit ve bu-
rada yaşayan insanla-
rın iktidadi siyasi , ah-
val ve vaziyetleri hak-
kında malumat edine-
rek büsbütün kafasını
değiştiren ellilik alt-
mıslık ihtiyar nine ve
babalarımız evlat ve
torunlarıyla aynı saf-
taki mücadelelerini
görseler kimbilir ne
kadar döğüncecekler ve
bu inkılapları yaratan
ulu Gazimizi kim bilir
nasıl karşılayacaklardır
bu itibarla bugünkü
veziyeti gösteren millet
mekteplerinin ihşaiyatı
cetvelini aynesi derce-
diyoruz .

MALATYA VİLAYETİ MİLLET MEKTEPLERİNİN 15-1-1929 TARİHİNDEKİ VAZİYETİNE AIT İHŞAIYAT.

KAZALARIN İSMLERİ	DERSANLER				Mülâhazat							
	A Kumu		B Kumu									
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın								
Vilayet merkez kazası	36	5	9	3	1	1521	146	349	33	1870	179	Kay basetile 34
Fındıklı	3	1	2	1	6	231	32	186	25	417	57	Köyden ; herşeyi
Kiliza	2	1	1	1	6	243	60	61	35	304	105	malumat almama
Hekimhan	8	2	2	1	5	467	62	157	1	624	42	diğer gibi Türk oca-
Adıyaman	8	1	1	1	5	301	40	88	1	509	40	bu Halisre-i-şahiye
Akçadağ	4	1	1	1	1	137	38	30	7	167	45	müessesinin ile
Kemaliye	10	14	2	1	1	500	608	57	1	557	698	rasanelerine dıyan
Atıncı	14	12	1	1	1	412	602	1	1	412	602	edilen de bu ye-
Yekün	85	34	18	2	24	4012	1568	928	100	4030	1608	Kömeşhile de

OCAKLIKLARIMIZI KUTLULARIZ.

